

גליון תתקה • ערש"ק פרשת ויחי

• שנת העשרים •

חדש!
מדור שיחות
קודש
עמ' טז

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

קנאת ה' או "אומנות של רציחה"?

תוכן השאלה "מהיכן יצאו אלו"?

חיוב ת"ת לבן בן בנו

ידידת הנשמה – הפחד והעליה

אור
החסידות

קובץ זה יוצא לאור
לעילוי נשמת האי גברא רבא, רודף צדקה וחסד
זכה לפזר מכספו להדפסת תורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע
הרב החסיד ר' מאיר בהר"ר שמחה יצחק זאיאנץ ע"ה
ס. פאולו ברזיל
נלב"ע ביום ג' סיון ה'תשפ"א
תנצב"ה

ולזכות יבלחטו"א בניו הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שווייכה

לשמור על טהרת הילדים

המלאך הנאל אותי גו' יברך את הנערים גו' (ויחי מח, טז)

הקדוש ברוך הוא אינו זקוק לעזרה...

...לפנים בישראל הי' הסדר שהילד והבחור היו לומדים כל ימיהם בחדר ובישיבה, מבלי לחשוף אותם לאויר העולם, ורק לקראת בוא זמן ההסתדרות היו מלמדים אותם איזו אומנות; ותמורת זה, לוקחים עתה ילדים קטנים ומכניסים אותם לבתי-ספר שבהם לומדים עמם ענינים שאינם שייכים לבני אברהם יצחק ויעקב, ענינים שלא ניתנו בסיני, ויתירה מזו, ענינים הפכיים מהענינים שניתנו בסיני, וכל זה למה - כדי להקל על הקדוש ברוך הוא להמציא להם פרנסה לאחר עשרים שנה...

והגע עצמך: שתי ביליגן (מילרד) בני-אדם זן ומפרנס הקדוש ברוך הוא ללא העזר וההשתדלות שלו, ואילו אותם ילדים אחדים מישראל שהקדוש ברוך הוא צוה שלא יחדירו באויר שלהם את אויר העולם - טוען היצר הרע - לא יוכל הקב"ה ח"ו לפרנס לולי העזר וההשתדלות שלו!...

וזהו גם מה שכתוב (פרשתנו מח, טז) "המלאך הגואל אותי גו' יברך את הנערים גו'" - דלכאורה יכולה ברכת הנערים להיות על ידי כל מלאך, ואף על פי כן מבקש שברכתם תהי' על ידי "המלאך הגואל אותי" דוקא:

הסדר הוא, שילדים קטנים - "נערים" -

אינם ברשות עצמם, אלא הם ברשות הגדולים, שיכולים לעשות עמם כרצונם כו'.

ולכן, יש צורך בברכה מיוחדת - "יברך את הנערים" - שלא ישחיתו ("מ'זאָל ניט פאַרדאַרבן") נחלת ה' צבאות..

לא ללמוד מאופן ההנהגה של 'חרץ'

ועל זה מבקש יעקב אבינו, "המלאך הגואל אותי וגו'":

יעקב הי' בחרן, בבית לבן, שטען "הבנים בני" (ויצא לא, מג), כיון שנולדו בחרן - בשלמא יעקב נולד מעברו השני של הנהר, אבל הבנים שנולדו בחרן - טוען לבן - צריכים להיות "בני", להתנהג באופן ההנהגה של חרן, לדאוג ל"תכלית" [= הסתדרות כלכלית] וכו'.

ועל זה אמר המלאך של יעקב ללבן: "השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע!" (שם, כד) - "לא מדובשך ולא מעוקצך!" (במדבר פ"ב, יו"ד. פרש"י בלק כב, יב. ועוד) אל תדאג לפרנסתם של הנערים, שכן, הקב"ה שזן ומפרנס את כל העולם, בודאי יוכל למצוא דרך לפרנס את הנערים, וחלילה להם ללמוד מאופן ההנהגה של חרן.

(תורת מנחם חב"ד ע"פ 104 ואילך)

פתיחה

בעזרי"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליין תתקה) היו"ל לפרשת ויחי, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מצויבאוויטש זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע.

◇ ◇ ◇

מדור "מקרא אני דורש" שבפתח הקובץ עוסק בהא דהוכיח יעקב את שמעון ולוי בפרשתנו על מה שעשו בשכם, והולך ומבאר ביאור נפלא - מה היתה סברתם של שמעון ולוי, ולאידך מה היתה טענתו של יעקב.

במדור "יינה של תורה" עוסק בגודל מעלת יוסף הצדיק, וכמשל האבוקה המאירה לרחוק, שלכן דווקא יוסף לגודל מעלתו, האירה עבודתו גם בדברים תחתונים וגשמיים, ולכן דווקא יוסף אמר נבואת הגאולה "ואלקים פקוד יפקוד אתכם".

מדור "חידושי פוגיות" עוסק בחיוב תלמוד תורה לבן בנו, ובדברי החת"ס לענין סנדק א' לשני בנים, שבהפרשתנו מצינו מקורות לענינים אלו מהנהגת יוסף עם בני מכיר בן מנשה.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושיגאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בחוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן ענינים

מקרא אני דורש... ב.

קנאת ה' או "אומנות זו של רציחה"?

הרי מעשה שמעון ולוי הי' כדת וכדין, כי אנשי שכם היו חייבים מיתה, וא"כ, למה נתרעם יעקב על שהרגו? / איך לא התייעצו שמעון ולוי עם יעקב לפני שהרגו את אנשי שכם, הרי גם אז נתחייבו בכיבוד אב? / ביאור נפלא במהות תוכחתו של יעקב לשמעון ולוי על הריגת אנשי שכם

(ע"פ לקושי שיחות ח"ב ע"פ 150 ואילך)

פנינים... ה.

"תעלא בעיני סניד לי" - טעם השתחוואת יעקב ליוסף (ע"פ לקושי

שיחות ח"ה ע"פ 211 ואילך)

מה ראה יעקב לשאול "מהיכן יצאו אל"י?" (ע"פ לקושי שיחות ח"ה ע"פ 211 ואילך)

יינה של תורה... ו.

אבוקת יוסף הצדיק המאירה לרחוק

מפני מה היו האבות והשבטים רועי צאן, ורק יוסף עסק בעניינים אחרים? / מאין שואבים את הכוח להחדיר קדושה בעולם הגשמי? דרגתו ועבודתו המיוחדת של יוסף הצדיק, והכוח ששואבים ממנו לעבודתנו

(ע"פ לקושי שיחות ח"ב ע"פ 231 ואילך)

פנינים... ט.

מהיבהרבה בזה "עתידין להיות חטפנין"? (ע"פ לקושי שיחות ח"ה ע"פ 275 ואילך)

יעקב אבינו לא טת (ע"פ תורת מנחם חב"ד ע"פ 23 ואילך)

חידושי סוגיות... י.

חיוב ת"ת לבן בן בנו

מקור מפרשתנו לדעת הש"ך דיש חיוב גם ללמד את בן בן בנו, ולדברי החת"ס לענין סנדק א' לשני בנים

(ע"פ לקושי שיחות ח"ב ע"פ 213 ואילך)

תורת חיים... יג.

פרנסה וכלכלה

דרכי החסידות... יד.

ידידת הנשמה - הפחד והעליה

שיחות קודש... טז.

לשמור על טהרת הילדים - "המלאך הנאל אותי גו' יברך את הנערים גו'"

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרם, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד,
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. - 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

לחצויות ואחריות:

ט"ל מערכת: 03-3745979 orhachasidutil@gmail.com

הסדר מדרש
לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת
רחמה חי' פרחא ע"ה
בת יכלהמ"א ר' חוב
ביסטריצק
ולובת משפחתה שחיי

קנאת ה' או "אומנות זו של רציחה?"

הרי מעשה שמעון ולוי חי' כרת וכדין, כי אנשי שבט היו חייבים מיתה, וא"כ, למה נתרעם יעקב על שהרגנו?
/ איך לא התייעצו שמעון ולוי עם יעקב לפני שהרגו את אנשי שבט, הרי גם אז נתחייבו בכבוד אב? / ביאור
נפלא במהות תוכחתו של יעקב לשמעון ולוי על הריגת אנשי שבט

בדברי יעקב לשמעון ולוי, מוכיח אותם ואומר (פרשתנו מט, ה-ו): "שמעון ולוי אחים, כלי חמס מכרותיהם. בסודם אל תבוא נפשי, בקהלם אל תחד כבודי, כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור". ומפרש רש"י:

"שמעון ולוי אחים - בעצה אחת על שבט ועל יוסף . . כלל חמס - אומנות זו של רציחה חמס היא בידכם, מברכת עשו היא; זו אומנות שלו היא, ואתם המסתם אותה הימנו . . כי באפם הרגו איש - אלו חמור ואנשי שבט, ואינן חשובין כולם אלא כאיש אחד . . וברצונם עקרו שור - רצו לעקור את יוסף שנקרא 'שור', שנאמר 'בכור שורו הדר לו'".

והנה, תוכחה זו על זה ששמעון ולוי הרגו את אנשי שבט, מצינו כבר בפרשת וישלח (לד, ל), מיד לאחר המעשה: "ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי, עכרתם אותי להבאישיני ביושב הארץ ככנעני ובפרזי, ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי".

ושם (לד, לא) מסופר אשר שמעון ולוי השיבו ליעקב: "ויאמרו, הכוונה יעשה את אחותנו"? ! ומזה שלא חזר יעקב והשיב על טענתם זו - משמע שקיבל אותה והסכים לדבריהם; ומעתה צריך ביאור, מה נתחדש עתה שלכן חזר והוכיח אותם על מעשה זה עצמו? !

ב. והנה, ראשית כל יש לבאר מה באמת תוכן המענה של שמעון ולוי - "הכוונה יעשה את אחותנו"? - וכיצד הוא מיישב את טענתו של יעקב על מה שעשו (וכמו שהקשה באור החיים

התעלו במדרגות גבוהות ביותר, שאין הן יודעות כלל איך נקראות מדרגות אלו.

אולם ידיעה זו בנשמה היא רק כמו ידיעה של מציאות דמציאות, הנשמה יודעת שישנן מצוות המלוכשות בגשמיות, אבל אין הנשמה יודע מהי גשמיות, אין היא יודעת גם לא את מציאות הגשמיות, אנחנו יודעים יותר בהשערה ענין המהות של מציאות הנשמה, מכפי שהנשמה יודעת מציאות המהות של גשמי, הנשמה יודעת רק מציאות המציאות, כלומר הנשמה יודעת שישנה מציאות גשמית בה מלוכשות מצוות.

כשהנשמה יורדת למטה בגוף גשמי בעולם של גשמיות עם נפש טבעית הניצבת תמיד להסביר את הענינים הטבעיים מהם יכול הגוף ליהנות, ובתור "שכנים" יש לה את הנפש הבהמית ויצר הרע הרוצים רק ענינים גופניים בהמשכה ובלהט שכזה, המפילים על הנשמה מורא ופחד.

בפחד הנשמה אין משום חידוש, שינוי שכזה, היא רגילה לשמוע [בהיותה למעלה] "קדוש" לוהט, "ברוך" נרעש, "שמע ישראל" נלהב, ואילו כאן היא נפלה בעולם גשמי קר, עם נפש טבעית ונפש בהמית החפצות רק בדברים גשמיים.

בכל נשמה מצד עצמה, מהווה גשמיות בכלל חידוש דבר, כל ענין הגשם הוא לגבה משום חידוש, וביחוד ענין החומריות, שאין הנשמה יכולה "לקלוט" כלל.

הדברים הגשמיים מעלים את האדם במדרגה גבוהה ונעלה

...הנשמה מפוחדת ממה שהיא חשה בשינוי בתוך עצמה, מתקופת היותה בעולם העליון עד לירידתה בעולם החדש, שבהיותה בעולם העליון לא היה קיים בפני שום ענין אחר ושום מחשבה אחרת מאשר הבנה והשגה אלקית ואהבה ויראה, ואילו כשהנשמה יורדת למטה, מתהווה בה שינוי, ובתחילה אין היא יודעת אפילו מה הוא השינוי, אלא אחרי שהנשמה מכירה יותר את הגוף ואת העולם - היא יודעת שהשינוי הוא הענין של הבחירה החפשית.

רק אז מכירה הנשמה במעלה ובחסרון שבגשמיות, ששרשה הוא מהיש האמיתי וירדה למטה, בצורה של גולם חומרי, אשר על כן על ידי גשמיות עלולים ח"ו ול"ע להיות "נופל" כמו המלאכים הנפילים ר"ל, ומאידך יכולים על ידי הגשמיות לעלות לדרגות הגבוהות ביותר. אז מבינה הנשמה שירידתה למטה היא לצורך עלי.

גשמיות היא דו-פרצופית. בגשמיות צריכים להיות זהירים מאד. אך כשהשי"ת עוזר ומתגברים על ה"אני" הגשמי, וכאשר נמצאים בעולם הגשמי מהרהרים במה שצריכים להרהר, בפרק משניות, בפרק תניא - מעלים את הדברים הגשמיים, והדברים הגשמיים מעלים את האדם במדרגה גבוהה ונעלה.

המדרש מודפס
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
יאנג
נפ"כ"ע כ"ז תשרי ה'תשפ"א
תנצ"ה

ירידת הנשמה – הפחד והעליה

הנשמה רגילה לשמוע בהיותה למעלה "קדוש" לוחם, "ברוך" נרעש, "שמע ישראל" נלהב, ואילו כאן היא נפלה בעולם גשמי קר, עם נפש טבעית ונפש בהמית החפצות רק בדברים גשמיים

חידוש הנשמה – בחירה חפשית!

[קטע משיחה קדושה מאת הוד כ"ק אדמו"ר הרשב"ב נ"ע:]

...נשמה בהיותה למעלה, אפילו נשמה דאצילות לא תאמר לעצמה מתי תגיע עבודתי בהבנה והשגה והתעוררות אהבה ויראה לעבודת אברהם יצחק ויעקב, ולא רק מפאת המעלה שנשמות אברהם יצחק ויעקב היו למטה והיתה להם כבר מעלת העלי' הבאה מירידת הנשמה בגוף, אלא מצד עצם המעלה של מעלת נשמות אברהם יצחק ויעקב.

העולם התחתון נקרא "עלמא דשקרא" [עולם השקר], אויר העולם מלא בשקר, ה"יש" משקר, האילן במראהו החיצוני הגאה – משקר, הקיר בעצם עמידתו הגולמית הדוממת – משקר, העולם כולו משקר ואינו אומר את האמת שהעיקר הוא דבר הוי', שזוהי החיות והקיום של הכל, ואילו העולם העליון הוא "עלמא דקשוט", עולם האמת, האויר של העולם העליון מלא באמת, בעולם האמת יודעת כל נשמה את דרגתה.

כשהנשמה יורדת למטה בגוף ובנפש הטבעית, ובנוסף לכך בנפש הבהמית עם יצר הרע, ועוסקת בתורה ובעבודה – היא יכולה לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב.

...בירידת הנשמה בגוף, מתהווה חידוש בנשמה, שיש לה בחירה חפשית למאוס ברע ולבחור בטוב.

נשמה כשהיא יורדת למטה, באה לידי הכרה עם עולם חדש, עולם גשמי, שבמשך כל שנות הימצאות הנשמה למעלה עד לירידתה למטה, אין היא יודעת כלל ממצאותו ומהותו של עולם גשמי.

נשמה יודעת שישנן מצוות המלוכשות בדברים גשמיים, ושעל ידי המצוות הרבה נשמות

לקראת שבת

הק' וישלח שם).

והנקודה בזה (בהבא לקמן – ראה משנ"ת במדור זה לש"פ וישלח תשע"א. עיי"ש בארוכה):

בכלל ידועה הקושיא (ורב"ז להל' מלכים ספ"ט. ועוד) – הרי מעשה שמעון ולוי הי' כדת וכדין, כי אנשי שכם היו חייבים מיתה מפני חטאיהם (כמבואר בכ"מ – רמב"ם הל' מלכים ספ"ט. רמב"ן וישלח לד, יג. ר"ן לסנהדרין נו, ב), ואם כן, למה נתרעם יעקב על שמעון ולוי שהרגום?

ועכצ"ל, שבאמת הסכים יעקב לעצם הענין, אלא שאמר כי טעו שמעון ולוי בהדרך שעשו זאת: שמעון ולוי עשו זה באופן של "מרמה", דבר שהביא לידי חילול השם – ולדעת יעקב היו צריכים להרוג את אנשי שכם באופן אחר.

הווי אומר: יעקב טען כנגד זה ששמעון ולוי עשו הדברים על דעת עצמם, בלי לשאול את דעת אביהם. וכמו שכתב רש"י בפ' וישלח, על הפסוק "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו" (לד, כה) – "בניו היו, ואף על פי כן נהגו עצמן שמעון ולוי כשאר אנשים שאינם בניו, שלא נטלו עצה הימנו".

והיינו, שזה ששמעון ולוי הלכו ועשו מה שעשו מבלי לשאול עצה מאביהם – מהווה פגם בהחובה ד"כיבוד אב". [וכבר מצינו ביעקב עצמו שנענש על זה שבמשך כ"ב שנים לא קיים כיבוד אב (רש"י (ישן) ס"פ תולדות; וישב לו, לד)].

וזהו שטען יעקב – "עכרתם אותי גו'": מצד "כיבוד אב", הייתם צריכים לבוא ולהתייעץ עמי, ולא לעשות מעשים על דעת עצמכם (וזהו הטעם שטעו באופן הפעולה, מכיון שלא התייעצו עם יעקב אביהם).

ג. ומעתה יובן גם, לאידך גיסא, טעמם של שמעון ולוי, שלא התייעצו עם יעקב אביהם; ובהקדים משנ"ת במק"א (ראה במדור זה לש"פ ויצא שנה זו. עיי"ש בארוכה), דאמנם גם לפני מתן תורה היו מחוייבים ב"כיבוד אב" (וכנ"ל ביעקב שנענש על זה), אבל אז לא היתה זו מצוה פרטית ומיוחדת (כמו שהוא לאחר מתן תורה), אלא שהי' זה חלק ופרט בהחובה הכללית המוטלת על בני נח לשמור על "ישובו של עולם".

[כי הנה, אחת משבע מצוות בני נח היא מצות "דינין" (סנהדרין נו, א ואילך); והרמב"ן מבאר (בפירושו עה"ת – וישלח לד, יג) שמצוה זו כוללת "דיני גניבה ואונאה ועושק ושכר שכיר ודיני השומרים ואונס ומפתה ואבות נזיקין וחובל בחבירו ודיני מלוה ולוה ודיני מקח וממכר וכיוצא בהן". והיינו, שבמצוה זו של "דינין" נכללים כל הענינים שבין אדם לחבירו, שענינם הוא החזקת "ישובו של עולם", ועד כי מצינו לשיטת הר"ן (בחדושי לסנהדרין נו, ב) דס"ל שבני נח חייבים בצדקה, כי גם נתינת צדקה נדרשת היא למען "ישובו של עולם".

והנה כיבוד אב הוא דבר המתחייב מצד ההגיון הפשוט, ואף יותר מצדקה. וכדברי הירושלמי (פאה פ"א ה"א. וראה גם ס' החינוך מצוה לג) שכיבוד אב הוא "דבר שהוא פריעת חוב" – להחזיר להורים טובה תחת כל הטובה והטירחה שהשקיעו בגידול בניהם; ואם בני נח חייבים בצדקה, על אחת כמה וכמה שיתחייבו לכבד את האב כפריעת חוב על כל עמלו,

ודבר זה הוא פרט המתחייב מצד "ישובו של עולם".

וזהו שהצטדקו שמעון ולוי, כי כיון שחובת ה"כיבוד אב" (כמו שהי' בזמנם, לפני מתן תורה. ובוודאי שלאחר מתן תורה אינו כן, ואכמ"ל) עניינה שיתקיים "ישובו של עולם" – הרי כאשר מגיע מצב של "הכזונה יעשה את אחותנו", מצב שבו "נבלה עשה בישראל", הנהגה של הפקרות ההפוכה לגמרי מ"ישובו של עולם", כאן נדרש מיד לקנא את קנאת ה' בתוקף ולהחזיר את "ישובו של עולם" על כנו ותיקונו; במצב כזה, נדרשת תנועה של "קנאות", שאין בה מקום לחשבונות ולנטילת עצה – ודוקא כך היא הדרך שיתקיים "ישובו של עולם".

ובמלים אחרות: כיון ומדובר במעשה כה חמור, "הכזונה יעשה את אחותנו", הרי זה עורר בשמעון ולוי "קנאה גדולה" (ראה זכרי' א, יד. שם ח, ב) הנובעת מעצם הנפש – והרי בעצם הנפש אין מקום לשיקול דעת וקבלת עצה, אלא עושים מיד מה שנראה מתוך קנאת ה' (ובדוגמת פינחס – משבט לוי – שנהג באופן ד"בקנאו את קנאתי", אף ש"אין מורין כן").

ד. ואכן, בפי' וישלח הסכים יעקב וקיבל את דבריהם – שעשו מה שעשו מתוך קנאת ה' שמצד עצם הנפש, ולכן לא באו להתייעץ עמו וכו'; אבל בפרשתנו (לאחר זמן רב) חזר והוכיחם על כך, משום שבינתיים אירע עוד דבר: זה שהם רצו "לעקור את יוסף".

והיינו, שאם היו רק הורגים את אנשי שכם – אפשר לומר שעשו זה רק לשם שמים לבד, מצד "קנאות" תקיפה להמצב המופקר שבו "כזונה יעשה את אחותנו"; אך כיון שגם אצל יוסף מצינו ש"ברצונם עקרו שור", (והרי שם לא שייך קנאת ה' כבמעשה שכם), הרי הדבר ראוי בעיני יעקב שיש להם נטי' טבעית ל"אומנות זו של רציחה" השייכת לעשו, וגם במעשה שכם הרי (מלבד הכוונה העיקרית שלהם שהיתה לשם שמים, כנ"ל) "התערב" בזה גם מַטְבַּע המדות, שהוא המושך אותם לדרכו של עשו שנאמר בו "ועל חרבך תחיי" (וע"ד הביאור הידוע שבתורה אור יט, סע"ב ואילך – בענין שיש העושה מצוה מצד טבעו ולא לשם שמים לבד. עיי"ש).

וזהו שהקדים להתוכחה את זה ש"שמעון ולוי אחים", ופירש המדרש (בראשית רבה פצ"ח, ה. פצ"ט, ט, ז): "אחים לדינה ולא אחים ליוסף" – שמזה שהיו "אחים לדינה ולא אחים ליוסף", מוכח, שגם במעשה שכם הרי "תערוכת" מזה ש"כלי חמס מכרותיהם", ולא רק קנאת ה' בטהרתה.

הנחלת חיים

מכתבי עצת והדרכה בעבודת השי"ת בחיי היום יום

פרנסה וכלכלה

המפעל בקניית מכוניות. המו"ל.

והשם יתברך יהי בעזרו שמעתה תלך ההשפעה מיידו הקדושה המלאה והפתוחה ותהי' פרנסה מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף...

מצורף פה שקל אחד מקופת כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר אשר יניחו אותו בהוצאות [הכספיות] שמוציא לבית החרושת שלו, וכמאמרו של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר על מאמר רבותינו ז"ל "כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך", שבנוגע ללקיחה מאיוב אין נוגע הסכום, אלא שעצם הענין של לקיחה מקופתו, אפילו פרוטה אחת, מביאה הצלחה. והיות שהשקל הוא מקופתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, הרי זה גם יביא לו הצלחה בעניני פרנסתו.

אתענין לדעת מי הוא שותפו [בעסקים] ומצבו ברוחניות, ומן הסתם באפשרותו לפעול עליו שיהיה שותפו גם בלימוד הנגלה ולימוד החסידות, ויודיעני בשורות טובות גם בזה.

בברכה להצלחה בעניניו הפרטיים ובעסקנותו בצרכי ציבור.

(אנרות קודש ח"ד עמ' שצח)

במענה על שאלתו... אם לקנות שתי דירות קטנות או לבנות מחדש שיעלה אולי פחות מכמו הקטנות הנ"ל.

הנה ידוע חוות דעתי מאז, שיש להתנהל בהרחבה, ובמילא כדאי יותר לבנות מחדש ובהרחבה – והשי"ת יצליחם.

בברכת הצלחה.

(מכתב מכ"ט סבת תש"ד)

קניית שטחים

במענה למכתבו... בו כותב אשר כמה מחבריו קנו שטחים וכו' ושואל אם גם הוא יעשה כזה. והנה אם התנאים שוים לפי ערך ונכונה הידיעה שכמה מחבריו עשו כזה, נכון שגם הוא יעשה כזה, אבל באופן שלא ישקיע בזה כל כספו, המזומן, ובאם אין האמצעים המזומנים מספיקים להנ"ל הרי ילוה איזה סכום להשלים אבל לא ישאיר קופתו ריקם ח"ו.

(אנרות קודש חס"ז עמ' רמח)

רכישת רכב

במענה על מכתבו... בו שואל אם כדאי לקנות מכונית – אוטומוביל – עבור עצמו,

הנה בכלל כדאי הדבר, ובלבד להישמר משני נקודות, א) "לא להוציא את העיניים" ("ניט אויפרייסען די אויגען"), ב) שלא לקנות מכונית ישנה ביותר כמו שכותב במכתבו, אף שלאידך גיסא אינו מוכרח לקנות דוקא מכונית [חדשה ממש, מודל] 1953.

(מכתב מו' המזו תשי"ב)

להתנהל בהרחבה!

...הנני שבע רצון שקנה עוד מכוניות לבית חרושת שלו, ובטח שמע את האמרה שכבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר סיפר בשם זקנו אדמו"ר מוהר"ש: "העולם אומר שכאשר לא ניתן ללכת מלמטה יש ללכת מלמעלה, ואני אומר – לכתחילה מלמעלה" [כלומר, להתנהל בהרחבת הדעת, ובידידן המכתב הרחבת

מ"בני שלשים" לאפרים.

ומעתה יש מכאן מקור לדעת הש"ך הנ"ל. דהא בפשטות הגידול שע"י יוסף משמעו גם (ובעיקר) שלמד עמהם תורה. ואין לומר דהיינו משום שהיה חכם המחוייב בלימוד עם אחרים, שאז גם להחולקים על הש"ך חייב ללמוד עמהם, כי בפשטות משמע שיוסף לא היה מחוייב ללמוד עם תלמידים בכלל, כי יהודה הנהיג ישיבה שם, "ואת יהודה שלח גו' להורות לפניו גושנה", ובמדרשות על אתר דהיינו ליסד בית תלמוד, ומסתברא דיהודה (שהנהיג כל השנים ישיבה) היה "גדול בחכמה ממנו". ועוד זאת, דכיון שיוסף היה משנה למלך והיה עוסק בכל ענייני המדינה דארץ מצרים, כולל גם יעקב וביתו, ובלשון הפוסקים "עוסק בצרכי צבור באמונה", ה"ה פטור מללמוד עם תלמידים. וראה ה' ת"ת לאדמו"ר הזקן שם קו"א סק"א דגם בכך בנו צ"ע במי שאין לו פנאי אם נפטר מחמת עסק פרנסתו (ולא דמי לאביו כו'). עיין שם.

וזהוסיף דעוסק בצרכי ציבור דוחה לימוד התורה בכללותו כו', דהא מי שתורתו אומנתו מפסיק לק"ש (או"ח סק"ו) משא"כ עוסק בצרכי ציבור אינו מפסיק (או"ח ס"ע). ויעוי' סנהד' יז. ושמות רבה פ"ו, ב. ובכל אופן צ"ע מדברי הירושלמי רפ"ה דברכות ד"העוסק בצרכי צבור כעוסק בדברי תורה" (ולא יותר מזה). וכן צ"ע משו"ע אדמו"ר

הזקן או"ח סו"ס צג שלא פירש שאפילו בתורתו אומנתו עוסק בצרכי צבור עדיף. ועיין במראי מקומות על הגליון שם].

ומהא דלמד יוסף עם בני מכיר שהיו בני בן בנו (ובפרט שאם אינו מחוייב אין לו ליקח המצוה ממכיר אביהם שמחוייב בדבר) חזינן דלדרך רש"י בפירושו על המקראות (דאזיל כדרך הפשט, ולא להלכה) נמצא שגם אבי זקנו של התלמיד מחוייב ממש ללמוד עמו, כמו חיוב לימוד עם בן בנו, ולכן למד עמהם יוסף בעצמו תורה. משא"כ לפירוש התרגום יונתן לא אשכחנא מקור לדעת הש"ך.

ואגב אורחא נימא בה עוד מילתא, דאיתא ברמ"א יו"ד סי' רסה "יפה כח הסנדק מכח המוהל להקדימו לקריאת התורה, דכל סנדק הוי כמקטיר קטורת, ולכן נוהגין שלא ליתן שני ילדים לבעל ברית אחד, כדאמרינן גבי קטורת חדשים לקטורת" (שמעולם לא שנה בה אדם, יומא כו.). ובהגהות יד שאול לשו"ע הק' דיש בדבר סתירה להא דיוסף היה סנדק ל"בני מכיר", ל' רבים. עיי"ש מה שתירץ. ובאמת יש לומר דמכאן סמך לדברי החת"ס (שו"ת או"ח סי' קנח-ט) דאין דין הרמ"א אמור לענין מרא דאתרא, כשם שדינא הנ"ל דקטורת לא אמרוהו על כה"ג דשפיר מצי מקטיר בכל עת שירצה, יומא יד. ומעתה י"ל דה"ה הכא יוסף השליט על כל הארץ, והוי מרא דאתרא.

פנינים

עיונים וביאורים

מה ראה יעקב לשאול "מהיכן יצאו אלו"?

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה ויאמר בן אלה אשר נתן לי אלקים בזה ויאמר מי אלה - מהיכן יצאו אלו שאנין ראויין לברכה. בזה - הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה (מת, ח-ט. רש"י)

כמה מפרשים (מהרש"ל הובא בהואיל משה, שפ"ח, משכיל לדוד ועוד) ביארו בכוונת רש"י, שיעקב חשד אשר בני יוסף "אינן ראויין לברכה" מפני שלא נולדו בכשרות כדת וכהלכה, ועל זה הראה לו יוסף שטר אירוסין, להוכיח שנשא את אשתו כהלכה.

וכבר תמהו על פירוש זה (ראה בארוכה צידה לדרך): הלא כל שבע עשרה השנים שיעקב חי' במצרים למד תורה עם מנשה ואפרים, ובוודאי ידע שאין פגם ח"ו ביחוסם, ומה ראה לשאול עתה "מהיכן יצאו אלו"?

ויש לומר:

המכוון בדברי יעקב "מהיכן יצאו אלו" אינו שמא נולדו מנשואין שלא כהוגן, אלא שמא עצם לידתם בארץ מצרים, שהיא ארץ של "שטופי זימה" (פרש"י לך יב, יט. וירא כו. טו. ועוד), גרמה שלא יהיו ראויים לברכה. ומעתה מובן שחשש זה התעורר אצל יעקב דוקא עתה, בראותו ש"נסתלקה ממנו שכינה".

ועל תמי' זו השיב יוסף "בני הם אשר נתן לי אלקים בזה", ולראי' "הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה":

מלבד בנוגע ליוסף, לא מצינו כלל (בשיטת רש"י, בדרך "פשטו של מקרא") שטרי אירוסין וכתובה קודם מתן תורה (וראה במקור הדברים ביאור ענין זה בארוכה). ומה שנהג כן יוסף, י"ל שדוקא כיון שנישואיו היו במצרים, ארץ של "שטופי זימה", נהג **תוספת** זהירות וקדושה בעניני קדושה, כדי להרחיק עוד יותר מזימת מצרים.

וזהו שאמר יוסף ליעקב, שאי אפשר לומר שלידתם של בנים אלה בארץ של "שטופי זימה" גרמה שלא יהיו ראויים לברכה, שהרי אדרבה - הם בני נישואין שנעשו בקדושה וטהרה יתירה, בשטר אירוסין ושטר כתובה, במיוחד כדי להרחיקם מזימת מצרים, ולכן ודאי ראויים הם לברכה.

"תעלא בעידני' סגיד לי" - טעם השתחואת יעקב ליוסף

ויאמר השבעה לי וישבעה לו וישתחו ישראל על ראש המטה

וישתחו ישראל - תעלא בעידני' סגיד לי (כו, לא. רש"י)

במפרשי רש"י (רא"ם, גו"א, ועוד) שקו"ט במה שהביא רש"י דוגמא משועל דווקא, ומה מוסיף משל זה בהבנת הדברים.

ויש לומר בביאור הדבר, בהקדמת הקושיא: לאיזה צורך השביע יעקב את יוסף, וכי חשד יעקב את יוסף שלא יקיים את בקשתו עד שהוצרך להשביעו על זה (ראה רמב"ן, כלי יקר, בחיי, ועוד)?

ובדרך הפשט הביאור בזה הוא, ששבועה זו לא מפני חשד היתה, אלא מפני שיוסף ה' רק משנה למלך, וכיון שרצונו של פרעה ה' שיעקב ייקבר במצרים (ראה רש"י לקמן ג, ו), לכן השביע יעקב את יוסף - כדי לסעוד ולחזקו שיוכל להתגבר על רצונו של פרעה ולמלאות רצון אביו. וכפי שרואים בטבע בני אדם, שהנשבע לעשות איזה דבר, הרי השבועה מחזקת אותו בתוקף מיוחד, שלא יתפעל משום דבר שיעמוד לנגדו, וימלא את שבועתו (ראה רמב"ן כאן בסופו).

ועפ"ז יש לומר, שזהו ג"כ טעם השתחואת יעקב ליוסף: ע"י השתחואה זו עורר יעקב אצל יוסף מדה של התנשאות, שירגיש עצמו כ"מלך" בענין זה, עד ששום דבר לא יוכל לעמוד כנגדו.

וזהו שרמז רש"י בדבריו "תעלא בעידני' סגיד לי" [שועל, אם תראה שעתי מצלחת, השתחוה לו]: הכוונה במשל זה אינה רק שאע"פ שהוא שועל מ"מ "בעידני' סגיד לי", אלא אדרבה: דוקא מפני שהוא "השפל שבחיות" (ל' הרא"ם כאן), הנה "בעידני'" - בזמן שהוא המולך - צריך הוא חיוק בייחוד, ולכן "סגיד לי". וכן הוא בנמשל, שעם היות שיוסף לגבי יעקב נחשב כ"תעלא", מ"מ השתחוה ליוסף כדי לחזקו בקיום השבועה.

אבות ויוסף הצדיק המאירה למרחוק

מפני מה היו האבות והשבטים רועי צאן, ורק יוסף עסק בעניינים אחרים? / מאין שואבים את הכוח להחזיר קדושה בעולם הנשמי?

דרגות ועבודתו המיוחדת של יוסף הצדיק, והכוח ששואבים ממנו לעבודתו

נבואות הגאולה נאמרה בסיום פרשתנו (נ, כד) מפיו של יוסף: "ואלקים פקוד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת וגו'". מכך שדווקא יוסף אמר נבואה זו, משמע שהוא הי' קשור במיוחד לעניין הגאולה והיציאה ממצרים, יותר משאר אחיו, ואף יותר מיעקב אבינו.

מעלה נוספת מוצאים אנו ביוסף, והוא מה שאביו ואחיו השתחוו לו, ונהגו בו כמלך: הן בחלומות שחלם, והן במציאות בהיותו משנה למלך מצרים.

מובן וגם פשוט, שהשתחווי' זו, הייתה מחמת מעלתו של יוסף גם ברוחניות. חיייהם של האבות הקדושים היו חיים רוחניים לגמרי, ולא הייתה אצלם תפיסת מקום לעניינים גשמיים. וממילא, כל המאורעות שאירעו איתם בגשמיות, ביטאו את ענייניהם הרוחניים, ואת עבודתם לקונם. וכאשר השתחוו ליוסף, הי' זה משום שראו ביוסף מעלה רוחנית עצומה, והם ביטלו עצמם והשתחוו למדרגתו.

יש לבאר תחילה את מהות מדרגתו של יוסף, ואת דרך עבודתו, ואזי יתברר מדוע בשורת הגאולה קשורה ליוסף במיוחד, והיא באה על ידו דווקא.

האבות והשבטים היו רועי צאן, ויוסף – משנה למלך

הפרש גדול מצינו בין דרך עבודתו של יוסף הצדיק, לדרך עבודתם של אביו ושאר אחיו

לקראת שבת

בסמיכות ממש לזמן הלידה. ועוד ועיקר, דיותר מסתבר לפי הפשט לפרש דכוונת הכתוב שיוסף היה הסנדק לבני מכיר, מאשר לפרש שעל אף היותו משנה למלך העסוק בהנהגת המדינה, עד שבלעדו "לא ירים איש את ידו ואת רגלו" – התעסק בעצמו בגידול בני נכדו. ומצד כל זה היה מקום לומר דאע"פ שבפ' ויצא פירש רש"י "על ברכי – כתרגומו ואנא ארבי", הרי כאן צריך לפרש "יולדו על ברכי יוסף" כתרגום יונתן. ולאפוקי מזה לא היה די לרש"י לומר רק "כתרגומו" אלא הוצרך להוסיף ולבאר תוכן הפירוש ד"תרגומו" – "גדלן כו'", להדגיש שההכרח לפרש כאן "כתרגומו" הוא (לא מצד התרגום והפירוש דתיבות "על ברכי יוסף", אלא) מתוכן הכתוב גופא. דהנה בכתוב נאמר "וירא יוסף לאפרים בני שלשים, גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף". ומזה שאמר הכתוב "גם בני מכיר גו'", מוכח דבזה נמצא חידוש גדול יותר מ"וירא יוסף לאפרים בני שלשים", ולכאורה אינו מובן שהרי מה שיוסף הספיק לראות "בני שלשים" לאפרים מורה על משך זמן ארוך יותר מזה שבני מכיר בן מנשה נולדו בחייו, שהרי בני מכיר אינם אלא "בנים שניים" ולא "שלשים", וגם אינם אלא ממנשה שהיה גדול בשנים מאפרים. ולהכי יש לפרש כאונקלוס, דעל פיו מתיישב הדבר כי "בני שלשים" דאפרים רק ראיה יוסף (היינו בהיותם קטנים ביותר); משא"כ בבני מכיר בן מנשה היה החידוש שגידלם יוסף (והיינו עד גיל מבוגר יותר). וזהו שהדגיש רש"י "בין ברכיו", היינו דאין זה רק גידול בגיל שהילד עודנו "על ברכיו", אלא אף בזמן מאוחר יותר כאשר נעשה כבר "בין ברכיו", בגיל מבוגר יותר

שהצריך עצמו בנוסף לפירוש התרגום עצמו "ורבי" – "גדלן", גם להעתיק ולהוסיף התיבות "בין ברכיו", ומה גם שלכאורה בהוספה זו נראה כפותר ל"תרגומו", דהלא בפירוש "על ברכי יוסף" לא נקט התרגום "ורבי יוסף ע"י" (וכיו"ב), ומזה משמע דלהתרגום אין פירוש "על ברכי" כפשוטו במובן גשמי, אלא ביטוי הרומז על גידולם, ונמצא דבמה שהוסיף רש"י התיבות "בין ברכיו" נקט דלא "כתרגומו", כי הוספה זו (על לשון התרגום) מדגישה דרש"י מפרש לפי דרכו ושיטתו דהגידול היה "בין ברכיו" כפשוטו.

ולזה נראה דאריכות לשונו כאן, בהוספת התיבות "גדלן בין ברכיו" (אחר שכבר הודיענו דיש לפרש "כתרגומו"), לא באה אלא לאפוקי מפירוש התרגום יונתן ד"כד אתילידו גזירינן יוסף" (וכפירוש הב' בפירוש יונתן על אתר, ועד"ז פירש במדרש שכל טוב על אתר) שהברית מילה דבני מכיר היתה על ברכי יוסף, שהוא היה הסנדק שלהם. והוצרך רש"י לשלול פירוש זה אף לפי דרכו לבאר המקרא ע"פ פשוטו, כי גם בדרך הפשט יש לפירוש זה מקום, דהא עפ"י התיבות "על ברכי יוסף" מתפרשות כפשוטן ממש, שהחזיקם על ברכיו, וכן התיבה "יולדו" מתיישבת יותר לפי פירוש זה. דלפי האונקלוס מצינו להקשות מאי שיאטיה הכא להזכיר אודות ענין הלידה ("אתילידו"), הלא אין המדובר בכתוב אלא על מה שיוסף גידלם [כבאפרים דלא נאמר שם שיוסף ראה איך נולדו] לאפרים בני שלשים", אלא נאמר רק שראה אותם. משא"כ לתרגום יונתן ד"על ברכי יוסף" מיירי בזמן הברית, הרי מתאימה יותר התיבה "יולדו", שהרי הברית היא

חובת לבן בן בנו

מקור מפרשתנו לדעת הש"ך ריש חובת גם ללמד את בן בנו,
ולדברי החת"ס לענין סנדק א' לשני בנים

איתא בקידושין ל ע"א דמדכתיב "והודעתם לבניך ולבני בניך" ילפינן דחייב אדם ללמוד תורה לא רק עם בנו אלא אף עם בן בנו. וכן נזכר לדינא ברמב"ם הל' ת"ת ריש פ"א, ובטוש"ע יו"ד סי' רמה. ויש לדון גבי בן בן בנו אם מחוייב ללמוד. ובש"ך שם כ' בשם הכס"מ "ואפשר דגם לבן בנו חייב להשכיר לו מלמד והוא הדין **לבן בן בנו**". אבל עיי' בהל' ת"ת לרבינו הזקן פ"א ס"ח ט על יסוד הפוסקים, דההכרעה היא דמחוייב ללמוד עמו רק היכא ד"חכם" הוא ומחוייב ללמוד עם תלמידים בפ"ה, דאז חובה עליו להקדים יוצאי יריכו לתלמידים אחרים, משא"כ אילו יש בעיר גדולים בחכמה ממנו שאז אינו מחוייב ללמוד עם תלמידים (בכלל), אזי אין חובת על אדם ללמוד עם בן בן בנו [וכבר העירו באחרונים דכד דייקת אף הכס"מ לא הביא בן בן בנו אלא לענין קדימה ולא לענין חובת ללמוד בשכר כמו החובת דבנו ובן בנו, ואכ"מ].

ונ"ל (עכ"פ לפלפולא בלבד) דהדברים תלויים ועומדים במחלוקת התרגומים ורש"י בפרשתנו. דבסוף הפרשה כתיב "גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף", ופרש"י "כתרגומו, גדלן בין ברכיו". ונראה דבא לשלול בזה פירוש אחר שהיה מקום לאמרו, כי האריך כאן שלא כדרכו, שהרי דרכו בכ"מ היכא דמפרש "כתרגומו" שלא להוסיף עוד על תיבה זו ולהזכיר גוף פירוש התרגום, והמעייין יעיין בעצמו, ואפילו היכא דמעתיק לשון התרגום הנה (בדרך כלל) אינו מזיק עצמו לפרש התרגום בלשון הקודש. ובאמת הכא קשה בתרתי, כי כבר מצינו פירוש כעין פירושו כאן לעיל בפ' ויצא גבי "ותאמר (רחל) גו' בא אליה (בלהה) ותלד על ברכי", שפירש "על ברכי" – כתרגומו ואנא ארביי, וא"כ אמאי הוצרך רש"י הכא לפרש דברי התרגום בלשון הקודש – "גדלן כו'". ואם אכן צריך פירוש התרגום לביאור בלשון הקודש – הוה ליה לפרשו כבר לעיל התם. וגם צ"ע מה

המודיע
לעילוי נשמת
הרב שמואל ב"ר מנחם
שמואל דוד הלוי ז"ל
רישנישק
נפטר כ' סיון ה'תשנ"ב

לקראת שבת

(במבואר להלן ראה תורת חיים ויחי קב, ב ואילך):

האבות והשבטים הקדושים היו כולם רועי צאן, ולעומת זאת, ה' יוסף משנה למלך מצרים, והתעסק בהנהגת ארץ מצרים ושאר ענייני המלוכה.

הטעם לכך שיעקב ובניו בחרו להיות רועי צאן דווקא, הוא משום שעיסוק זה אינו מפריע לעבודת השי"ת. רועי צאן יכולים ללכת עם צאנם אל המרעה, ושם לעסוק בעבודה רוחנית ללא מפריע. הם יראו להתעסק במסחר וכיוצא בזה, משום שבעסקים אלו צריך להיות שקוע בענייני העולם הגשמיים, ואי אפשר לעבוד את השי"ת כראוי.

לעומתם, יוסף לא התנזר ולא פרש מענייני העולם. ואדרבא: עבודתו הייתה כרוכה בטרדות רבות ועצומות. הוא ה' משנה למלך, שעליו לנהל את כל ענייני הממלכה. ולא זו בלבד, אלא שה' משנה למלך **מצרים**, "ערוות הארץ", הארץ הנחותה והמגושמת ביותר בעת ההיא.

וכח מיוחד ה' לו ליוסף, מה שלא ה' ליעקב ובניו: למרות התעסקותו בענייני מצרים הגשמיים והנחותים; לא הפריע הדבר להתקשרותו עם הקב"ה, ועמד תדיר בתכלית הדביקות בהשי"ת!

האבוקה הגדולה מאירה למרחוק

לא בכדי עסק יוסף הצדיק בענייני ממלכת מצרים, אלא ה' זה חלק מעבודתו את קונו. יוסף הצדיק ה' ממשיך עניינים רוחניים נעלים וקדושים, בתוככי העולם הגשמי, ועד למקום הנחות ביותר, מצרים "ערוות הארץ".

עבודה זו נרמזה בפסוק "אלה תולדות יעקב יוסף" (וישב לו, ב. וראה ביאורי הזהר לאדמו"ר הזקן פרשתנו ל, ב): "תולדות יעקב" הם המה הגילויים הרוחניים הקדושים שנוצרו מעבודתו הרוחנית. מובן, שגילויים אלו מצויים בעולמות רוחניים ונשגבים, ואין העולם הגשמי יכול להכילם. ואילו יוסף הביא את הגילויים הנשגבים, "תולדות יעקב", לידי גילוי בעולם הגשמי.

הבאת "תולדות יעקב" לגילוי בעולם הגשמי, לא הייתה ביכולתו של יעקב, אלא נעשתה בכוחו של יוסף דווקא.

וטעם הדבר הוא, משום שישנו כלל (ראה שערי אורה נח, א ואילך): "כל הגבוה גבוה ביותר, יורד למטה מטה יותר". שכל שדרגת הקדושה היא מרוממת ונעלית, כך גדול כוחה לרדת עד למקומות האפלים ונחותים. וכמשל האבוקה הגדולה שמאירה למרחוק, שכל שהאבוקה גדולה יותר, תאיר למרחוק יותר. מעוצם גודל שלהבת האבוקה, מגיע אורה גם למקום רחוק מאוד (שערי אורה שם).

וכך ה' הדבר אצל יוסף, שה' במובן מסוים גבוה אף מיעקב אבינו. ומשום עוצם מעלתו, ה' בכוחו להמשיך ולגלות ענייני קדושה אלו גם בעולם הזה, מה שלא ה' בכוחו

של יעקב.

"רכוש גדול" – ניצוצות הקדושה שהעלו ישראל

ומעתה יש לבאר מדוע הייתה נבואת גאולת מצרים על ידי יוסף דווקא:

מטרת ירידת בית ישראל מצרימה, וכל עניין גלות מצרים, הי' בכדי ש"אחרי כן יצאו ברכוש גדול" (לך טו, יד). ונתבאר בשה"ק (ראה לקוטי שיחות ח"ג עמ' 823 ואילך, וש"נ) שבשביל כלי כסף וזהב בלבד, לא הי' הקב"ה מוריד את ישראל לגלות מצרים. אלא הכוונה ב"רכוש גדול" היא ל"ניצוצות" הקדושה ש"נפלו" במצרים, וישראל ביררום והעלום עמהם משם.

"ניצוצות" אלו הם ענייני קדושה עליונים שנתונים בגלות בתוך ענייני עולם הזה, והדרך להעלותם ולגאלם משם היא על ידי ההתעסקות בענייני העולם לשם שמם. וזו הייתה שליחותם ומטרתם של ישראל במצרים, לברור מתוך העניינים הגשמיים את ניצוצות הקדושה. וכשסיימו עבודתם וביררו את כל ניצוצות הקדושה, באה גאולת מצרים, ויצאו משם עם ה"רכוש גדול", הם ניצוצות הקדושה.

ומיהו הנותן לישראל את הכוח והעוז להצליח בעבודתם, לירד למקומות הנמוכים ביותר, ולברר משם את ניצוצות הקדושה – הלא הוא יוסף הצדיק. דווקא יוסף, משום עוצם מעלת דרגתו, יכול לירד לערוות הארץ ולהעלות משם את ניצוצות הקדושה. והוא הנותן הכוח לישראל שיוכלו גם הם להעלות את ניצוצות הקדושה מעומק "ערוות הארץ".

משום כך, ירידת בית יעקב למצרים הייתה בסיבתו של יוסף, וכמו כן גאולת מצרים הובטחה בנבואת יוסף: "אלקים פקוד יפקוד אתכם". כי דווקא בכוחו של יוסף ירדו בני ישראל למצרים, והי' בכוחם לעסוק בבירור ניצוצות הקדושה, ואף זכו להצליח בעבודה זו ולהיגאל מגלות מצרים.

פנינים

זדווש ואגדה

מהי הברכה בזה ש"עתידין להיות חטפנין"?

בנימין זאב יטרף

זאב הוא אשר יטרף, נבא על שיהיו עתידין להיות חטפנין, וחטפתם לכם איש אישו, כפולגש בנבעה (מט, כז, רש"י)

צריך להבין (כמו שהקשה בלבוש האורה כאן): מדוע בחר רש"י לפרש את הברכה "בנימין זאב יטרף" (ראה רש"י לקמן מט, כז) כח "ברך אותם כו' שנתן כו' לבנימין חטיפתו של זאב" על חטיפת הנשים בפילגש בגבעה, שהיא ענין בלתי רצוי, ולא פירש כפירוש התרגום, שברכה זו היא על המזבח שחוטף את הקרבנות (וכמו שהביא בעצמו על סיום הכתוב "ולערב יחלק שלל" – "ואונקלוס תרגם על שלל הכהנים בקדשי המקדש")?

וי"ל על פי פנימיות הענינים:

מבואר (ראה זח"א קנ"ג, ב) שבנימין הוא בחינת "צדיק תחתון", שעבודתו היא בהעלאה מלמטה למעלה, והיינו זיכור ובירור הדברים הגשמיים והתחתונים עד שיזדככו להיות דברים טובים וקדושים (ראה תורה אור תרומה פ, ד. לקוטי תורה ראה כה, ד ואילך, ועוד). ועבודה זו היא בדוגמת עבודת התשובה (ראה אור התורה ויצא רכ, סע"א, ובכ"מ), שמהפכת את הזדונות לזכויות (יומא פו, ב).

וזהו פירוש הברכה "בנימין זאב יטרף", שהוא חוטף ניצוצות מהקליפות ומעלה אותם לקדושה (ראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א עמ' שסט. שעה-ו. ועוד).

ולכן פירש גם רש"י ברכה זו על מעשה פילגש בגבעה, שעל ידי תשובתם של בני בנימין על מעשה זה זכו להפוך את הזדונות לזכויות ולהעלות לקדושה את הניצוצות שבהם.

וזהו שיצא מענין זה ש"וחטפתם לכם איש אשתו" (שופטים כא, כא), שגם נישואיהם היו באופן של "חטיפה", כי מכיון שעבודת בני בנימין כאן הייתה עבודת התשובה, שאינה עבודה מסודרת ורגילה, אלא כלשון הזוהר "ברעותא דליבא

ובחיל"א פגיא" (זח"א ככט, ב), לכן גם נישואיהם היו באופן של "וחטפתם" – באופן שאינו רגיל.

יעקב אבינו לא מת

וינע ויאסף אל עמיו

רב נחמן ורבי יצחק הוו יתבי בסעודתא כו' אמר ל', הכי אמר רבי יוחנן, יעקב אבינו לא מת. אמר ל', וכי בכדי ספרו ספרנייא וחננו חנטייא וקברו קברייא, אמר ל' מקרא אני דורש, שנאמר ואתה אל תירא עברי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני משיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים, מקיש דוא לזרע, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים (מט, לז, תענית ה, ב)

לכאורה תמוה: מה תירץ רבי יצחק על קושיית רב נחמן "וכי בכדי ספרו ספרנייא וחננו חנטייא וקברו קברייא", הרי גם אחרי דברי רבי יצחק קושיית ר"נ בעינה עומדת?

והביאור בזה:

אדמו"ר הזקן מבאר בספר תניא קדישא (אגרת הקודש סימן כז), שהטעם שחיי הצדיק נמשכים גם לאחר הסתלקותו הוא לפי שחיי הצדיק, גם בחיים חיותו בעולם הזה, אינם חיים בשריים, כי אם חיים רוחניים של אמונה אהבה ויראה, וחיים אלו אינם נפסקים גם לאחר פטירתו.

וזהו הכוונה בדרשת רבי יצחק "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים":

גם בחייו של יעקב אבינו בעולם הזה, לא היו חייו חיים גופניים, לצורך עצמו וגופו, אלא חיים רוחניים, ללמד את זרעו ותלמידיו דרך ה'. וכאשר "זרעו בחיים", היינו שגם לאחר פטירתו זרעו ומושפעיו ממשיכים ללכת בדרכיו, והשפעתו אינה נפסקת – זוהי ההוכחה ש"הוא בחיים", היינו שגם חייו בעולם הזה היו חייו חיים רוחניים, ולכן הם אינם נפסקים.

וזהו כוונת ר"י במה שתירץ ש"מה זרעו בחיים כו'", שאין קושיא ממה ש"ספרו ספרנייא וחננו חנטייא וקברו קברייא", כי ענינים אלו אינם נוגעים אלא לחיים הגשמיים, ולא לחיים הרוחניים הנצחיים.